

УДК 655.422

*Н. Н. Зубко, Н. Я. Сьомко**Українська академія друкарства***КНИГИ-ПЕРЕМОЖЦІ КОНКУРСУ «КНИГА ФОРУМУ ВИДАВЦІВ»:
ТЕМАТИКО-ТИПОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ**

Подасться загальна характеристика конкурсу «Краща книга Форуму». Висвітлюються умови участі у конкурсі, його номінації, критерії оцінки видань. Аналізуються тематико-типологічні особливості книг-переможців. Узагальнюється інформація про видавництва, які здобули найбільше книжкових перемог у цьому конкурсі.

Конкурс «Краща книга Форуму», умови участі, критерії оцінки, тематика книг-переможців, типи видань-переможців

Книжкові конкурси сприяють популяризації книги та читання у суспільстві. Їх результати широко висвітлюються різноманітними засобами масової інформації: преса, радіо, телебачення, Інтернет. Таким чином вдається як популяризувати творчий доробок авторів, формувати позитивний імідж видавництва, так і привернути увагу громадськості до цікавих, неординарних видань, які з'явилися на ринку і варто прочитати, придбати, подарувати тощо. Однак важливо, щоб конкурси були об'єктивними «змаганнями» з чітко визначеними правилами та критеріями, а книги здобували заслужену перемогу.

В Україні щорічно відбувається низка книжкових конкурсів. Всеукраїнський рейтинг «Книжка року» від 2000 р. проводить Центр рейтингових досліджень «Еліт-Профі» (Президент — Констянтин Родик), відзначаючи кращі книги у таких номінаціях «Обрії», «Красне письменство», «Софія», «Минувшина», «Дитяче свято», «Хрестоматія», «Візитівка» тощо. Книги-переможці визначають журнал «Кореспондент», «Українська служба Бі-Бі-Сі», газета «Друг читача», портал «ЛітАкцент» спільно з книгарнею «Є» тощо. Державним комітетом телебачення і радіомовлення України для «сприяння розвитку вітчизняного книговидання, удосконалення традицій вітчизняної книговидавничої справи, підвищення ролі книги в суспільстві, популяризації сучасних технологій її художнього оформлення та поліграфічного виконання» заснований конкурс «Краща книга України», який проводиться у таких номінаціях «Моя Україна», «Життя славетних», «Світ дитинства», «Арт-книжка», «З глибини знань», «Проза», «Поезія», «Бестселер», «Мистецтво друку» тощо [8].

Конкурси організовують під час виставок-ярмарок, зокрема «Книжкового світу» у Києві, «Світу книги» у Харкові, «Зеленої хвилі» в Одесі тощо. Від 1995 р. відзначають переможців конкурсу «Книга Форуму видавців» у рамках найбільшої в Україні спеціалізованої виставки-ярмарки, що відбувається щорічно у вересні у м. Львові і позиціонується як «унікальний комплекс виставкових та ярмаркових заходів, мистецьких та культурних акцій, скерованих, перш за все, на сприяння творенню в Україні цивілізованого книжкового ринку та піднесення престижу української книги в суспільстві» [12].

Міжнародній книжковій виставці «Форум видавців у Львові» присвячено низку аналітичних та оглядових публікацій, серед яких варто виокремити праці львівської дослідниці Т. Микитин [3–5]. Останнім часом з'явилися статті безпосередньо про конкурс (часто критичні). Зокрема, А. Боднар означає книги-переможці як «кабінетні подарунки», що відповідають «високим поліграфічним стандартам», але такі, «які пересічний читач не тільки не здатен купити самостійно, а й не побачить у бібліотеках». Автор наголошує й на обмеженості тематичної палітри книг-переможців, серед яких домінує історико-етнографічна література [1, с. 18–19]. У статті «Книжковий конкурс: парад імен чи змагання регалій?» І. Самохіна йдеться про адекватність вибору книжок-переможців, висловлюються сумніви у доцільності подібних конкурсів узагалі, знову ж таки звертається увага на «заявлену історичну тематику» книг-переможців. Автор наголошує, що «велика частина книжок-переможців дуже гарно і якісно видана, але часом це — єдина їхня чеснота» і навіть одну з рубрик статті називає таким чином: «Ззовні — красуня, всередині — чудовисько?» [9].

Про доцільність книжкових конкурсів розмірковує у публікації під назвою «Книжкові рейтинги... Рейтинги видавництва... Списки бестселерів... Чи буде воно у нас колись?» модератор сайту «Книгобачення» А. Судин [11]. На думку Р. Свято, непрофесійні підходи у рейтингуванні книжок дискредитують українську літературу і сприяють провінційності її статусу. У статті «Профанація слова» він зазначає, що будь-які літературні та книжкові конкурси або рейтинги мають оцінювати насамперед текст, його якість і актуальність; адже саме він, а зовсім не обкладинка чи щось інше, становить сутність книжки» [10]. Проте, на нашу думку, таке твердження є доволі суперечливим. Оцінка книги потребує комплексного підходу, який би враховував і її зміст, і форму.

У статті ми спробуємо визначити, книги якої тематики та типологічної належності перемагали у конкурсі «Книга Форуму видавців» упродовж 2005–2009 років. До розгляду в конкурсі допускають книжки, які відповідають таким умовам: видані в Україні впродовж двох останніх років; видані поза межами України українською мовою або ж на українську тематику впродовж минулого і поточного років; видані вперше і такі, що не подавалися до участі в конкурсах Форуму минулих років; перевидані зі значними змінами, доповненнями, концептуально оновлені за змістом та оформленням; виконані на високому естетичному та поліграфічному рівні відповідно до вимог вибагливого читача; не містять матеріалів, заборонених до публікування та розповсюдження чинним законодавством України [7]. Книжки відбирають видавництва (учасники Форуму) і надсилають у двох примірниках з необхідними супровідними документами (анкета, фото оправи, анотація, рецензії) до оргкомітету Форуму.

У «Положенні про конкурс «Книга Форуму видавців» зазначається, що «журі оцінює книжки таких тематичних категорій: наукова та фахова книга (монографії та збірники наукових праць); довідкова література (енциклопедії,

словники, довідники); підручники та посібники для вищої, середньої школи та дошкільця; переклади наукової літератури; художня література (класичне та сучасне українське письменство); есеїстика, публіцистика, мемуаристика; епістолярна та подарункова література, в тому числі нотні видання; дитяча література; переклади художньої літератури; картографічні та краєзнавчі видання; видання на непаперових носіях» [7]. Проте, очевидно, що в основі виокремлення таких груп видань лежить кілька різних ознак (за цільовим призначенням, знаковою природою інформації), але в жодному випадку не зміст (тематика) книг. Прикро, що до згаданого переліку не ввійшли науково-популярні книги. Без достатньої повноти прописано типологічний ряд видань. Наприклад, для наукової книги його обмежено лише монографіями та збірниками наукових праць, навчальної — підручниками та посібниками. Таким чином, поза переліком залишилися зібрання творів, хрестоматії, практикуми та інші види видань.

У положенні означені критерії оцінки конкурсних видань. Насамперед, це має бути оригінальне видання, що має художню, публіцистичну чи наукову цінності і вагомий зміст. Важливими також є цілісність та новизна концепції, відповідність оформлення жанрові. Береться до уваги актуальність та суспільний резонанс книги. Не менш важливим є належний рівень редакційної підготовки (літературне, наукове, технічне, художнє редагування), художнього оформлення і поліграфічного виконання [7].

Оргкомітет Форуму видавців вживає заходів для налагодження ефективної роботи журі конкурсу. Книги оцінює Велике журі, яке формується з кількох Малих журі, члени яких добираються за професійною ознакою (літератори, літературознавці, бібліотекарі, педагоги, науковці, митці, журналісти, громадські діячі, політики та державні службовці, представники іноземних посольств і культурних фондів, представники інших професійних середовищ) на основі пропозицій учасників виставки.

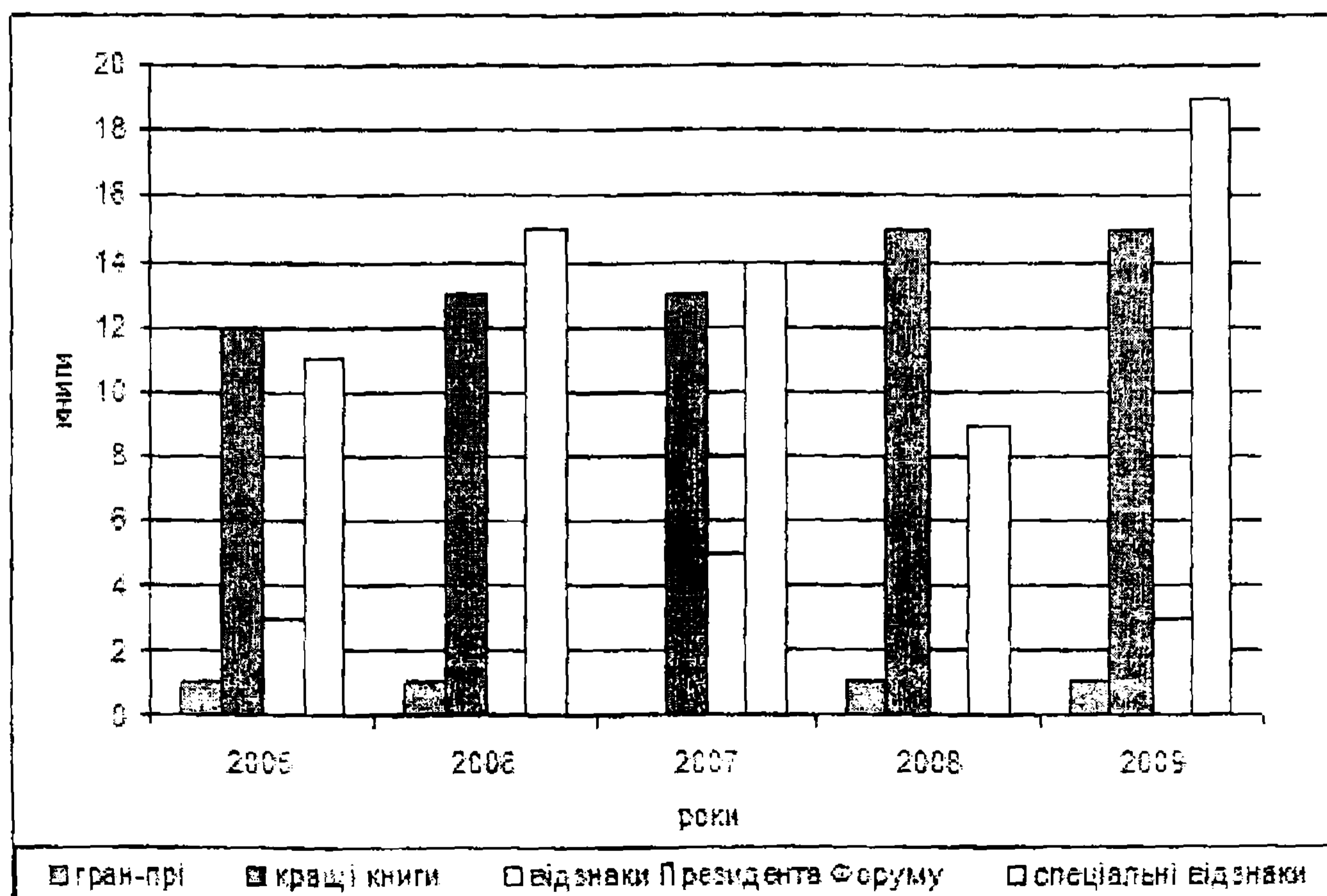
Після отримання згоди й ухвалення складу журі, його членам розсилається каталог з заповненими анкетами від видавництв і вони мають певний час, щоб ознайомитися з книжками. В анкеті вказуються фізичні параметри книжки (рік видання, ISBN, формат, оправа, оформлення), анотація, автор, унікальність і новизна книжки та суспільний резонанс (проданий тираж з часу виходу книжки). Якщо членам журі не достатньо цих даних для прийняття рішень, то вони можуть ознайомитися з книжками у книгарнях, бібліотеках чи прийти в офіс Форуму і взяти їх там. За день до офіційного відкриття Форуму видавців члени журі збираються разом і шляхом обговорення, дискусії, підрахунку балів та голосування визначають книги-переможці. За дотриманням процедури стежить представник аудиторської компанії, який оголошує свій висновок наприкінці засідання.

Організатори конкурсу обмежують участь у журі видавців чи інших осіб, зацікавлених у лобіюванні книжок певного підприємства. Проте, на нашу думку, оцінювати книгу повинні не лише письменники, критики, журналісти,

авторитетні і знані особи, а й фахівці, які займаються виданням книги, тобто представники видавничих та поліграфічних підприємств, які спроможні професійно визначити рівень редакційної підготовки, художнього оформлення і поліграфічного виконання, прописані як критерії оцінювання у «Положенні про конкурс «Книга Форуму видавців».

У 2007 р. на конкурс було надіслано 456 книг 125 видавництвами, 2008 р. — 426 книжок 85 видавництвами; 2009 р. — 328 книжок 66 видавництв [12]. Список книжок, надісланих на конкурс, оприлюднюється на сайті Форуму видавців (www.bookforum.com.ua), публікується в «Програмі Форуму видавців», а 2009 р. було віддруковано окремий каталог книг — учасників конкурсу.

Упродовж 2005–2009 рр. у конкурсі «Книга Форуму видавців» відзначено загалом понад 150 книг (див. рисунок). Щороку (окрім 2007 р.) одна з книжок отримувала найвищу нагороду — гран-прі, серед них «Україна на стародавніх картах» видавництва «Картографія»; «Україна і українці: історико-етнографічний мистецький альбом Івана Гончара» — спільний проект Музею Івана Гончара та поліграфічної фірми «Оранта», книга В. Шекспіра «Гамлет, принц Данський», що побачила світ у видавництві «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га», а також «Лексикон львівський: поважно і на жарт», що є результатом роботи авторського колективу у складі Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремської, Г. Дидик-Меуш Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кількість книг, які були відзначені у рамках конкурсу «Книга Форуму видавців»

Окрім гран-прі, журі формує список кращих книжок Форуму видавців. Їх кількість коливалась у межах 12–15 видань. Номінації, які присуджують книгам, деталізують з урахуванням «сильних сторін» конкретного видання. Їх формулювання вказує, за що саме експерти відзначили ту чи іншу книгу: «за всебічне документальне висвітлення трагедії українського Голокосту», «за фунтгове академічне осмислення життєтворчості української культури», «за теплу та елегантну школу дитячої чемності» тощо.

Президент Форуму видавців від себе особисто встановлює нагороди для мистісних книжок, серій і навіть авторів (у 2006 р. відзнакою письменника Сергія Жадана за «власний голос і стиль у поліфонії сучасної літератури»). Книжки отримують відзнаки журі (великого, малого, дитячого), державних установ, навчальних закладів, засобів масової інформації, наукових товариств, благодійних фондів, комерційних підприємств або інших організацій, які погодились взяти участь у конкурсі, зокрема Посольство Республіки Польща в Україні, Львівська обласна державна адміністрація та обласна рада, Львівський національний університет ім. І. Франка. Наприклад, спеціальну відзнаку Міжнародної організації «Zonta International» отримала книга «Діти емігрантів про себе. Сповіді. Думки. Судження... Біль» (Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою), Львівського астрономічного товариства — енциклопедія «Український космос» (А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га). До конкурсу долучалися й Міжнародний фонд «Відродження», Міжнародний благодійний фонд «Україна 3 000». Загалом у різні роки такі спеціальні відзнаки отримало близько 70 книг.

Деякі видання здобували у конкурсі кілька нагород. Наприклад, книга «Західно-Українська Народна Республіка: ілюстрована історія» видавництва «Манускрипт» отримала спеціальну відзнаку Малого журі науковців (точні, природничі та технічні науки) та Львівської облдержадміністрації та обласної ради; «Лексикон львівський: поважно і на жарт» — гран-прі та спеціальну відзнаку Великого журі як найкраща книга про Львів); «Anno Domini = Року Божого: Латинські написи Львова» Літературної агенції «Піраміда» — спеціальні премії як найкраща книга про Львів та книжка, яку хочеться мати вдома, альбом С. Бушака «Козак Мамай» — спеціальну премію за найкраще поліграфічне виконання та спеціальну відзнаку Малого журі журналістів тощо.

Як свідчать результати наших підрахунків, серед книг-переможців домінують текстові видання різних типів, передусім наукові монографії. Як правило, у них висвітлюються мистецтвознавчі, літературознавчі, історичні теми. Лідерство перших зумовлено тим, що доволі часто члени журі відзначали книги, зважаючи на їх ілюстративність. Це — книги образотворчого характеру, в яких висвітлюється історія певного виду мистецтва. Йдеться про українську вишивку, хоругви, ікони тощо. Такі дослідження часто мають історико-етнографічний характер. У різні роки було відзначено наукові мистецтвознавчі праці. Зокрема, до найкращих 15 книг останнього Форуму видавців увійшло дослідження «Мистецька спадщина Тараса Шевченка в контексті європейської

художньої культури» В. Овсійчука (Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008). Книга «Творчість Теофіла Копистянського у контексті розвитку образотворчого мистецтва західноукраїнських земель другої половини ХІХ–початку ХХ століття» Л. Купчинської (Львів – Філадельфія: Друкарські куншти, 2009) отримала спеціальну відзнаку Малого журі книгознавців, бібліотекознавців та бібліотекарів.

Висока питома вага у масиві переможців належить *науковим та науково-популярним виданням* історичної тематики, які відтворюють такі сторінки в історії українського народу як голодомор, Українська повстанська армія, бій під Крутами. Низка видань присвячена українському козацтву. Привернули увагу журі книги про відомих діячів історії політики та культури, зокрема книги Я. Дашкевича «Постаті» (Львів : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського, 2006), Л. Войтовича «Княжа доба на Русі: портрети еліти» (Біла Церква: Пшонківський, 2006).

Неодноразово відзначено джерелознавчі видання, серед яких «Голодомор 1932–1933 років в Україні: документи і матеріали» (Києво-Могилянська академія, 2007), «Крути: січень 1918 року: документи, матеріали, дослідження кіносценарії» (Львів : Просвіта, 2008), «Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах» (К.: Києво-Могилянська академія, 2009) тощо.

П'яту частину нагороджених видань становлять книги з літературознавства та мовознавства. Наприклад, у 2005 р. нагороджено видання праць Василя Сімовича, перший том якого має назву «Мовознавство. Українська мова і правопис. Культура мови. Мова українських письменників. Історія мовознавства. Персоналії. Рецензії», другий — «Літературознавство. Культура. Історія літератури. Історія. Культура. Громадське життя». Серед відзначених наукових книг варто виокремити збірник наукових праць М. Ільницького «На перехрестях віку» у трьох книгах (К. : Києво-Могилянська академія, 2008). До списку переможців увійшли монографічні дослідження творчості відомих постатей в історії української літератури Тараса Шевченка («Тарас Шевченко: життя і творчість» І. Дзюба (Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»), Григорія Сковороди («Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима: розмисли» В. Шевчука («Пульсари»), Івана Франка («Ліричний універсам Івана Франка: горизонти поезики» В. Корнійчука (ЛНУ ім. І. Франка); «Іван Франко й *biblia arosyryha*» Я. Мельника (Український католицький університет), Пантелеймона Куліша «Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша» В. Івашківа (ЛНУ ім. І. Франка), «Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель» Є. Нахліка (видавництво — «Український письменник»).

У масиві книг-переможців незначну частку (7%) становлять *навчальні книги*, адресовані, за винятком підручника Г. Сохань «Основи християнської етики», студентам вищих навчальних закладів. Серед них домінують навчальні видання, випущені Львівським національним університетом ім. І. Франка, зокрема «Мікробіологія» (автори — С. Гудзь, С. Гнатуш, І. Білінський),

«Порівняльне літературознавство» (М. Ільницький, В. Будний), «Квантова механіка» І. Вакарчука, а також університетами банківської справи у Києві та Львові, а саме — «Проектний аналіз» Г. Бардиша, «Наукознавство» В. Марцина та «Корпоративна соціальна відповідальність» О. Гирик, О. Денис, О. Дубовик та ін. Студентам мистецьких спеціальностей адресовані навчальні посібники О. Овчиннікова «Історія книги» (Львів : Світ, 2005) та В. Нестеренка і Т. Батенка «Шарж і карикатура в системі графічного мистецтва» (Львів : Астролябія, 2008).

Потрапили до кола переможців і бібліографічні видання, зокрема покажчик праць Григорія Кочура у двох частинах, випущений Львівським національним університетом ім. І. Франка, а також історико-бібліографічне дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX століття», підготовлене Науково-дослідним центром періодики Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

Довідкові книги у масиві аналізованих видань становлять лише 3 %. Вони представлені енциклопедіями та словниками. Зокрема, у 2006 р. було відзначено двотомну «Енциклопедію мембран» (Києво-Могилянська академія), двічі (у 2007 та 2008 рр.) — «Енциклопедію Львова» («Літопис»). У різні роки журі виокремило з-поміж інших «Лексикон львівський: поважно і на жарт» (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), ілюстрований словник-довідник «Українська сакральна дерев'яна архітектура» (Інститут народознавства НАН України), «Словник театру» Патріса Паві (ЛНУ ім. І. Франка).

Оскільки Форум відбувається у Львові, це сприяє появі у списку переможців книг львовознавчої тематики. Зокрема, 2009 р. спеціальну відзнаку Малого журі митців та мистецтвознавців отримало видання Ю. Винничука «Легенди Львова» (Львів : Піраміда, 2009), інші спеціальні відзнаки — «Anno Domini = Року Божого: Латинські написи Львова» (Львів : Піраміда, 2009), «Архітектура Львова: стиль і час» (Львів : Центр Європи, 2009). У 2008 р. до списку кращих увійшла «Енциклопедія Львова» (Львів : Літопис, 2008), 2007 р. — «Історія Львова» у трьох томах (Львів : Центр Європи, 2007), а О. Коваль відзначила альбоми «Львівська галерея мистецтв» та «Львів на фотографії» (Львів : Центр Європи, 2006). У 2006 р. до 750-ліття Львова було запроваджено спеціальну ювілейну відзнаку «Книжкова леополітана», яку отримали антологія «Дванадцята: наймолодша львівська літературна богема 30-х років XX століття» (Львів : Піраміда, 2006) та дослідження І. Котлобулатової «Книгарі та книгарні в минулому Львова» (Львів : Аверс, 2006).

Помітне місце у масиві переможців посіли літературно-художні видання різних видів: зібрання творів (Б.-І. Антонич), вибрані твори (В. Стус, М. Вінграновський), збірники (Т. Шевченко, І. Франко), видання окремих творів (М. Гоголь, Ф. Рабле). Як бачимо, їхніми авторами є, передусім, класики української та зарубіжної літератури.

До списку переможців увійшла низка антологій: «Незнайома: антологія української «жіночої» прози та есеїстики другої половини XX–початку

XXI ст.», «Антологія урбаністичної прози», «Українські літературні школи та групи 60–90 років ХХ століття: антологія вибраної поезії та есеїстики» Літературної агенції «Піраміда»; «Українська мала проза ХХ століття» та «Антологія японської класичної поезії: Танка, Ренга (XIII–XV ст.)» видавництва «Факт»; «Теорія літератури в Польщі: антологія текстів: друга половина ХХ–початок ХХІ ст.» (Кієво-Могилянська академія) тощо.

Вагоме місце серед книг-переможців посідають *видання для дітей*, а саме художніх творів для молодшого та середнього шкільного віку: вірші («Літаюча голова» В. Неборака, «Де ж та хатка в ангелятка?» О. Шмілик), оповідання («Пані Будьласка та вуйко Пампулько» О. Сенатович), повісті («Білий Бім Чорне вухо» В. Троєпольський, «Кондрат, або дитина з бляшанки» К. Нестлінгер), казки («Найновіші пригоди їжачка Колька Колючки та зайчика Косі Вуханя» В. Нестайко, «Ліза та її сни» І. Малковича) тощо.

До списку переможців часто потрапляли книги видавництва «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га». У 2006 р. спеціальну відзнаку журі Форуму отримала його серія «Книги, які здолали час» за якісні переклади світової дитячої класики, вишуканість та опатність художнього оформлення. У різні роки було нагороджено два видання роману Я. Гашека «Пригоди бравого вояка Швейка»: одне випущене видавництвом «Фактор», що у Харкові, інше — «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Гою» у Києві.

Серед енциклопедичних дитячих видань були відзначені такі: «Україна» (Х.: Ранок, 2009), «Світ тварин» (Х. : Ранок, 2006), «Космічна енциклопедія» (К.: А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га», 2009), «Країни світу» (Х.: Клуб сімейного дозвілля», 2006), «Україна» (Х.: Фоліо, 2006).

Доволі вагоме місце у масиві книг-переможців належить *образотворчим виданням* (16%). У різні роки нагороджено альбоми творчих робіт Леопольда Левицького, Романа Петрука, Іоанна Георга Пінзеля. Більша частина книг-лауреатів побачила світ у видавництвах «Мистецтво», «Родовід», «Грані-Т», «Оранта» тощо. Серед *картографічних* видань варто виокремити непересічний видавничий проект науково-виробничого підприємства «Картографія» — «Національний атлас України», який здобував перемогу й у інших вітчизняних та міжнародних книжкових конкурсах. *Нотних видань* серед книг-переможців не виявлено. Водночас до номінованих «за суспільно необхідну актуалізацію національної літературної класики в аудіоформаті» увійшла серія дисків «Книга вголос» (виробник — ТОВ «Українська аудіокнига»).

Двічі брали участь і перемагали у конкурсі «Краща книга Форуму» *факсимільні видання*, метою яких є максимально точно відтворити оригінал і зробити його доступнішим для читача. У таких книгах шляхом фотомеханічної репродукції намагаються відтворити не лише зміст, а й усі особливості оформлення оригінального видання — формату, сорту і кольору паперу, палітурки або обкладинки тощо. Це вдалося дніпродзержинському видавництву «Андрій», яке в 2009 р. отримало персональну відзнаку Президента Форуму видавців за факсимільне відтворення збірки віршів Т. Шевченка (1844).

У межах XIII Форуму видавців було нагороджено тритомне видання «Апокрифи і легенди з українських рукописів», упорядковане Іваном Франком і випущене вперше 1896, 1902, 1906, 1912 року. У 2006 р. це видання репринтним способом випустило видавництво при Львівському національному університеті ім. І. Франка з передмовою Я. Мельника до 100-ліття від дня народження Каменяра.

У межах Форуму видавців у Львові відзначалися не лише окремі книги, а й їх сукупність, об'єднану спільністю задуму, тематикою, цільовим призначенням, читацькою адресою, що виходять під спільною назвою в однотипному оформленні, тобто *серії*. Зокрема, впродовж останніх п'яти років у різних номінаціях було нагороджено такі серії: «Книги, які здолали час» («А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га») — «за якісні переклади світової дитячої класики, вишуканість та ошатність художнього оформлення»; «Висока полиця» («Факт») — «за селекцію найновіших здобутків сучасної української гуманістичної думки»; «Розстріляне відродження» («Смолоскип») — «за повернення із забуття літературного доробку класиків українського письменства першої половини XX століття»; серія антологій української поезії «Дивоовид» тернопільського видавництва «Навчальна книга — Богдан»; серії сучасної української прози Івано-Франківського видавництва «Лілея-НВ» тощо. Не залишилися поза увагою журі серія путівників львівського видавництва «Балтія-Друк» та островажаних енциклопедій «Україна» харківського видавництва «Ранок». За серію навчальних видань для малят «Чарівний шнурок» отримало нагороду видавництво «Торнадо», що у Харкові; серію дитячих книг під назвою «Казку шпимо самі» — київське видавництво «Ене-бене».

Питома вага *перекладних видань* у загальному обсязі всіх книг-переможців становить 14%. Тобто нагороджуються головним чином видання українських авторів. Серед перекладних представлені ті, вихідною мовою яких є німецька, французька, польська, англійська, латинська, шведська, чеська.

Книги-переможці конкурсу «Краща книга Форуму видавців» 2005–2009 рр. є україномовними, за винятком фахового для працівників видавничо-поліграфічних підприємств видання «Модернистские и постмодернистские шрифты» В. Лесняка та книги «Петербургские повести» М. Гоголя, нагородженої за «найкращий дизайн». Частіше у масиві видань-переможців зустрічаються книги, тексти у яких подано водночас різними мовами. Це, передусім, альбомні видання, наприклад, «Україна на стародавніх картах: кінець XV — перша половина XVII ст.» (К.: Картографія, 2004). Паралельно українською та японською мовами опубліковано текст у збірці «По одному віршу ста поетів» (К.: Грані-Т, 2008). Український та англійський варіанти віршів наводяться у книзі В. Неборака «Літаюча голова» та інші вірші» (перекладач — М. Найдан).

Упродовж останніх п'яти років у конкурсі перемагали книги понад 70 видавництв та видавничих організацій. Лідерами серед них виявилися Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка

(десять книг як навчального, так і наукового характеру), Видавничий дім «Києво-Могилянська академія» (9), Літературна агенція «Піраміда», видавництво «Літопис», «А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га» (по сім видань), «Грані-Т» (5), «Родовід», «Оранта», «Дуліби», «Ранок», Інститут народознавства НАН України (по чотири книги). Потрібно зазначити, що серед видавничтв-переможців домінують львівські та київські видавництва, хоча представлені підприємства з Харкова («Фоліо», «Фактор», «Колорит»), Чернівців («Книги ХХІ ст.»), Донецька («Скіф»), Дніпродзержинська («Андрій») тощо.

Оголошення переможців конкурсу відбувається на урочистому відкритті Форуму видавців. Видавництва, які здобули перемогу, отримують шкіряні грамоти, пам'ятні знаки, а також грошові винагороди, що входять у рахунок оплати за участь у виставці. До висвітлення результатів конкурсу долучаються чимало засобів масової інформації: відбуваються інтерв'ю з переможцями на телебаченні (каналі УТ-1 у програмі «Книга.UA»), розміщуються репортажі в друкованих виданнях («Дзеркало тижня», «Главред», «Друг читача», «Експрес») тощо.

Проте найпоширенішим джерелом інформації про переможців конкурсу є мережа Інтернет. Спроба відшукати відомості про книги-переможці у пошуковій системі «Google» відсилає до понад 600 сайтів та сторінок, на яких публікуються списки книг переможців, або йдеться про конкретну книгу. Конкурс і його результати популяризує передусім Форум видавців. На сайті цієї організації подаються умови участі в конкурсі, бланки необхідних документів, а також списки переможців двох останніх років. Інформація про книги-тріумфатори публікується у межах сайтів книжкової та літературної тематики: «Літакцент», «Книгосілка», «Буквоїд». На останньому, зокрема, списки книжок супроводжуються посиланнями на статті-довідки про авторів, на сайти видавничтв, подаються відомості про членів журі.

Результати конкурсу вміщуються на сторінках всеукраїнських, регіональних, міських, районних та інших газет і журналів. Прикро, але списки переможців не супроводжуються зображеннями книг, що зробило б їх упізнаваними пересічними покупцями.

Популяризація конкурсу сприяє пропагуванню не лише конкретних книг, їх авторів, перекладачів, ілюстраторів, видавців, але й читання загалом. Конкурс привертає увагу, передусім, до книги — як джерела духовної насолоди. Читачі мають змогу почути думку знаних людей щодо яскравих видавничих проектів, отримують певний орієнтир, який враховуватимуть, обираючи книгу для читання, подарунку тощо.

Попри всі позитиви, конкурс «Книга Форуму видавців» необхідно удосконалювати. Оптимізувати процедуру проведення конкурсу можна, організувавши на сайті Форуму видавців віртуальне голосування за книги їхніх безпосередніх споживачів, а також створивши за участю компетентного модератора форум, щоб відвідувачі могли залишати свої коментарі про надіслані на конкурс книги, обмінюватися враженнями від прочитаного.

На нашу думку, варто розширити тематичну палітру відзначених видань, не обмежуючись книгами гуманітарної тематики. Доцільно, залучати до конкурсу науково-популярні книги (вказати їх як окрему категорію в положенні) і обирати кращі з них. Таким чином результати конкурсу справді будуть спрямовані на популяризацію книг і залучення до їх прочитання широкого кола зацікавлених людей.

Доцільно було конкретизувати критерії оцінювання книг і залучати до цієї процедури експертів, які можуть з професійного боку оцінити не лише авторський текст (змістову частину книги), але і його втілення у книжкову форму, йдеться про видавничу культуру книги, художнє оформлення, якість поліграфічного відтворення тощо. На нашу думку, серед членів журі повинні бути представлені кращі спеціалісти видавничо-поліграфічної галузі, дослідники квалілогії книги.

Важливо також, щоб отримані нагороди підсилювали конкурентні позиції видання, збільшували його споживну цінність. Для цього варто було запровадити практику зарубіжних колег, які розповсюджують книги з наклейками логотипу конкурсу на оправах. У книжковій торгівлі для цього можна використовувати Pos-матеріали (постери, стікери, воблери тощо), які б сприяли активізації продажу видань-переможців. Це додало б популярності не тільки конкретному виданню, а також і конкурсу «Книга Форуму видавців» загалом.

1. Боднар А. Тринадцятий Форум : нотатки заангажованого / А. Боднар // Дзеркало тижня. — 2006. — 23 верес. — С. 18–19.
2. Маслов О. Літературні премії в Україні, або Як письменнику «вийти в люди» [Електронний ресурс] / О. Маслов. — Режим доступу : <http://vsiknygu.net.ua/overview/5602>.
3. Микитин Т. І. Книжкові виставки і ярмарки як показник книжкової культури (на прикладі Форуму видавців у Львові) / Т. І. Микитин // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Львів, 2008. — Вип. 1 (16). — С. 612–621.
4. Микитин Т. І. Критерії оцінки книг на конкурсах у рамках виставково-ярмаркових заходів в Україні / Т. І. Микитин // I Міжнародна науково-практична конференція студентів, магістрантів, аспірантів «Квалілогія книги» (18-19 грудня 2006 р.): тези доп. / Українська академія друкарства. — Львів, 2006. — С. 8–10.
5. Микитин Т. І. Методичні засади оцінки ефективності виставково-ярмаркових заходів у вітчизняному книжковому бізнесі / Т. І. Микитин // Поліграфія і видавнича справа. — 2006. — № 2 (44). — С. 56–61.
6. Петренко О. Представлення дитячої книги на Форумі видавців / О. Петренко // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 11. — С. 47–52.
7. Положення про конкурс «Книга Форуму видавців» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bookforum.com.ua>.
8. Положення про Національний конкурс «Краща книга України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://comin.kmu.go.ua/control/publish/article/main?art_id.
9. Самохін І. Книжковий конкурс: парад імен чи змагання регалій? [Електронний ресурс] / І. Самохін. — Режим доступу : <http://vsiknygu.net.ua/analyst/692/>.
10. Свято Р. Профанація слова [Електронний ресурс] / Р. Свято. — Режим доступу : <http://www.ut.net.ua/art/166/0/2596/>.
11. Судин А. Книжкові рейтинги... Рейтинги видавництв... Списки бестселерів... Чи буде воно у нас колись? [Електронний ресурс] / А. Судин. — Режим доступу : www.knyhobachennia.com.
12. Форум видавців [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bookforum.com.ua>.

КНИГИ-ПОБЕДИТЕЛИ КОНКУРСА «КНИГА ФОРУМА ИЗДАТЕЛЕЙ»: ТЕМАТИКО-ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ

Подана общая характеристика конкурса «Лучшая книга Форума». Отражены условия участия в конкурсе, присваиваемые номинации, критерии оценки изданий. Проанализированы тематико-типологические особенности книг-победителей. Обобщенно информацию об издательствах, которые снискали больше всего книжных побед в этом конкурсе.

BOOKS-WINNERS OF THE COMPETITION «BOOK OF THE PUBLISHERS FORUM»: THEMATIC AND TYPOLOGICAL PRIORITIES

General description of the competition «The Best book of the Forum» is given. The terms of participating in a competition, nominations, criterion of editions estimation are reflected. Thematic and typological features of the books-winners are analyzed. Information about the publishing houses with the most books-winners in this competition is generalized.

Стаття надійшла 27.08.2010